

LAPSIASIAVALTUUTETTU

**Enemmän leikkiä – vähemmän
suorittamista**

Hyvä tulevaisuus lapsille ja aikuisille?

Maria Kaisa Aula

Viitasaaren Rotary-klubi 8.4.2009

LAPSIASIAVALTUUTETTU

Lapsiasiavaltuutetun tehtävät

Dzaanidalko tu at kenten hin pengo iego horttibi?

- edistää lapsen etua ja oikeuksia Suomessa
- ottaa selvää lasten ja nuorten mielipiteistä
- välittää niitä päättäjille ja tehdä aloitteita
- seurata lasten hyvinvointia
- tiedottaa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta
- toimia kaikkien alle 18-vuotiaiden äänen vahvistajana

LAPSIASIAVALTUUTETTU

YK:n lapsen oikeuksien
sopimus 1989/1991

Suojelu ja turvallinen elämä
Protection

Palvelut ja toimeentulo
"Riittävä osuus yhteisistä
voimavaroista"
Provision

Osallistuminen
Participation

**TIESITKÖ, ETTÄ
LAPSILLA
ON OMAT
OIKEUDET?**

**IHMISOIKEUDET
KUULUVAT JOKAISELLE
IÄSTÄ RIIPPUMATTA.**

**YK:N LAPSEN
OIKEUKSIEN
YLEISSOPIMUS ON
TEHTY TURVAAMAAN
LAPSEN ERITYISIÄ
TARPEITA JA ETUA.**

LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUS
hyväksyttiin Yhdistyneiden
Kansakuntien yleiskokouksessa
vuonna 1989. Kaikki maailman
maat kahta lukuun ottamatta ovat
sopimuksen osapuolia. Suomi liittyi
sopimukseen 1991. Sopimus velvoittaa
Suomessa valtiota, kuntia, lasten
vanhempia ja muita aikuisia.

**KAIKKI
LAPSET OVAT
TASA-ARVOISIA**

LAPSIASIAVALTUUTETTU

Lapsen oikeuksien lähtökohdat

- lapsia on kohdeltava yhdenvertaisesti
- lapsen edun ensisijaisuus päätöksenteossa
- oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen omaan tahtiin ("iän ja kehitystason mukaisesti....")
- lapsen näkemyksen huomioon ottaminen
- vanhempien ensisijainen vastuu lapsen hyvästä elämästä

Miten lapset Suomessa voivat?

- useimmat lapset elävät onnellista elämää ja voivat hyvin
- pienelle osalle lapsia kasautuu monimutkaistuvaa pahoinvointia (5-10 %?) joka näkyy erityispalveluiden tarpeen kasvuna
 - taustalla lähinnä vanhempien ongelmat, joihin eivät ole saaneet ajoissa tukea tai apua
 - alkoholi, mielenterveys, väkivalta, erokiistat uupumus/jaksamattomuus
- lasten itse ilmaiset yhteisöllisyyden vajeet: lasten yksinäisyys, perheen sisäisten suhteiden kiinteys, riidat, aikuisten ajan puute
- erityisesti murrosikäisten tyttöjen ilmaiset mielenterveysoireet, masennus – suorituspaineeet (n. 15-20 % kouluterveyskyselyssä)
- maahanmuuttajalapset erityinen riskiryhmä
- köyhyysongelmat kasautuvat yksinhuoltajille, alle 3-vuotiaiden lasten sekä monilapsisiin perheisiin

Hyvä elämä lapsille ja aikuisille!

- Vauva on tärkeä
- Enemmän aikuisten läsnäoloa – vähemmän yksinäisyyttä
- Koulu lapsen hyvinvoinnin tukena
- Lasten oikeus osallistua ja vaikuttaa
- Ehkäisevien palveluiden ja varhaisen tuen vahvistaminen
- Enemmän leikkiä vähemmän suorittamista

1. Vauva on tärkeä

- Vauvana luodaan aikuisiän fyysisen ja henkisen terveyden perusta
 - vauva kasvaa suhteissa toisiin ihmisiin
 - perusluottamus syntyy varhaisissa kiintymyssuhteissa
 - vuorovaikutussuhde hoivaajaan tuo ensimmäiset vaikuttamisen kokemukset
 - vauvan elimistö on erityisen herkkä ympäristön haittatekijöille
- Ehdotuksia
 - vanhempainvapaan pidentäminen 1 ½ vuoteen ja osan varaaminen isälle
 - neuvolan perhevalmennus, lapsiperheiden kotipalvelu
 - pienimpien lasten päivähoidon kodinomaisuus

2. Lapsi kasvaa suhteissa muihin ihmisiin

- Sosiaalisten suhteiden suuri merkitys kaiken ikäisten lasten hyvinvoinnille
 - iloissa ja hyvin olevissa asioissa: vanhemmat, sisarukset, kaverit, koulun ilmapiiri, mukavat opettajat, lemmikit
 - huolissa: riidat, kiusaaminen, epätasapuolinen kohtelu, yksinäisyys vapaa-aikana, kavereiden puute
- Nuoret itse määrittelevät syrjäytymisen suurimmaksi syyksi yksinäisyyden
- Pieni ottaa isosta mallia hyvässä ja pahassa
- Lapset voivat paremmin vahvan sosiaalisen pääoman yhteisöissä
 - ihmisten välinen vastavuoroisuus, luottamus ja vuorovaikutus
- Työnantajat ja elinkeinoelämä merkittäviä vaikuttajia

Enemmän aikuisten läsnäoloa ja vähemmän yksinäisyyttä

*"Meidän perheessä on kaikki hyvin mutta minä ja sisko joudutaan yleensä olla kaikki päivät melkein kaksin kun aikuiset ovat töissä myöhään tai jollain tärkeillä asioilla."
(alakoululainen)*

HBSC-study/UNICEF:
15-vuotiaat jotka syövät
“useita kertoja viikossa”
aterian yhdessä
vanhempiansa kanssa
(%-osuus)

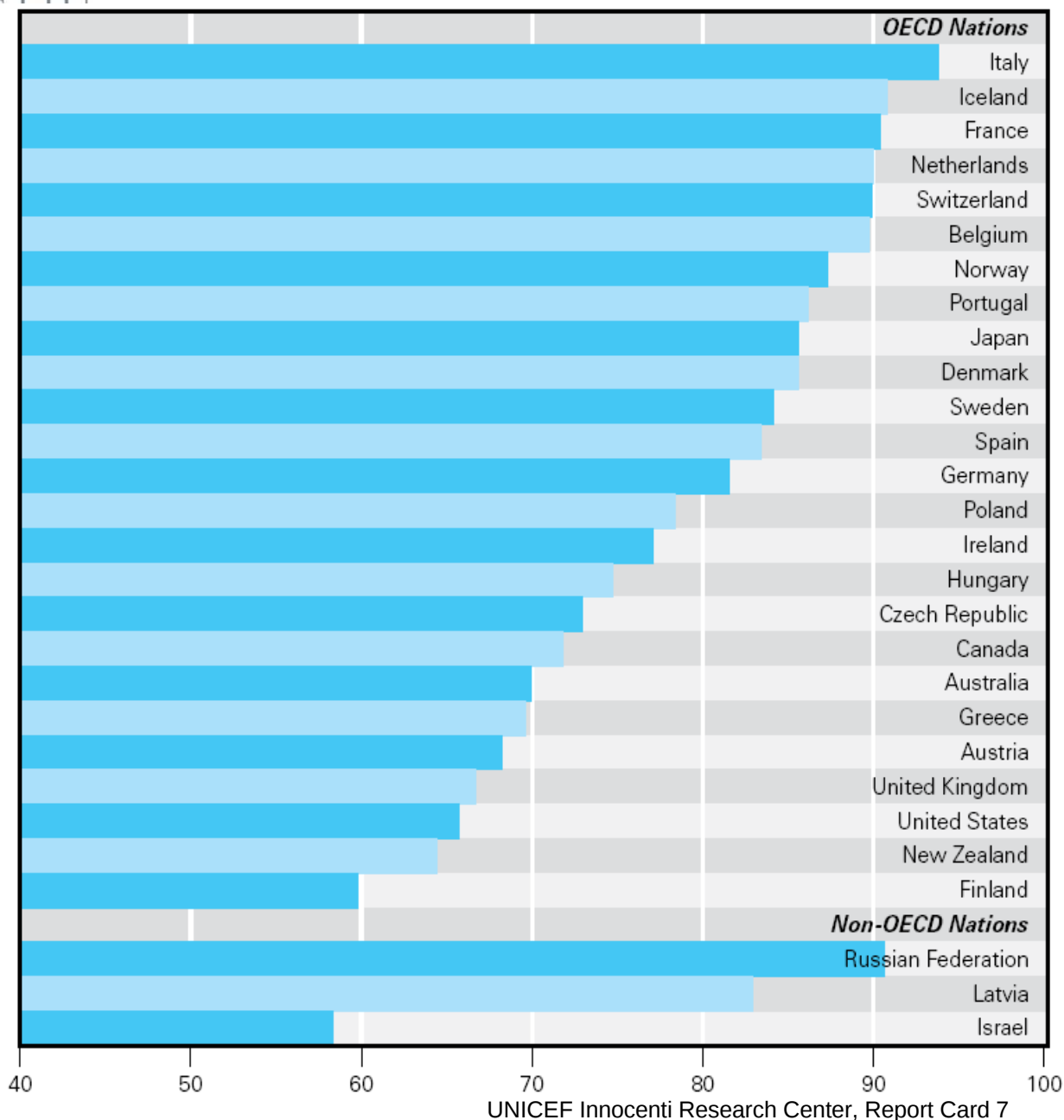
Italia 95 %

Hollanti 90 %

Norja 88 %

Ruotsi, Tanska 85 %

Suomi 60 %

3. Koulu lapsen hyvinvoinnin tukena

Lasten omat näkökulmat hyvään kouluun painottavat:

- 1) viihtyisää, siistiä ja terveyttä tukevaa fyysistä ympäristöä (tilojen ja pihan pienet tärkeät asiat)
- 1) hengähdyshetkien lisäämistä koulupäivään (ruokatauon merkitys, välitunnit ja niiden toiminnallisuus)
- 1) kiusaamisen vähentämistä ja koulun hyvää ilmapiiriä (tasapuoliset opettajat)
- 1) lasten ja nuorten omien mielipiteiden selvittämistä ja vaikutusmahdollisuuksia koulun arjessa

Koulu: parannettavaa

*"Kouluruoassa voisi kysyä oppilaiden toiveita."
(alakoululainen)*

*"Parempaa ruokaa voisi tulla. Perunoita voisi kypsentää
paremmin" (alakoululainen)*

*"Välitunnit saisi olla pidempiä että ehtisi kunnolla leikkiä
ja liikkua." (alakoululainen)*

*"Oppilaille valitetaan että he eivät käy välitunnilla ulkona
mutta siellä ei ole mitään tekemistä niin miksi sinne
kukaan haluaisi mennä? (yläkoululainen)*

*"Maalatkaa koulu pirteämmäksi eikä sellaiseksi kuin
sairaala!!!" (yläkoululainen)*

4. Lapsen osallistuminen ja kuuleminen

- kiinnittää yhteisöön → tunne: Olen tärkeä!
- tuottaa parempia päätöksiä kun lasten tieto huomioidaan
- voi ja saa olla myös hauskaa
- on lapsen ja lapsuuden arvostamista
- vaatii aikuisten asenteiden muuttumista
- on jatkuvaa toimintaa – ei hankkeita
- lapsi on kuntalainen jo tänään
- perustuu lapsen kunnioitukseen ja arvostukseen

Lapset ”asiakkaina” ja asiantuntijoina

- palveluiden arjessa – aikuisen ja lapsen kohtaamisessa
 - koulu ja oppilashuolto,
 - nuorisotyö
 - varhaiskasvatus
 - liikunta- ja vapaa-ajanpalvelut, kirjasto, joukkoliikenne
 - lastensuojelu
 - terveydenhuolto
- Yksittäisen lapsen kohtaaminen niin, että hän tulee kuulluksi
- Lasten ja nuorten kokemusten kerääminen ja hyödyntäminen palvelun kehittämisessä
- asiantuntijatiedon keräämisen menetelminä:
 - keskustelut, käyttäjäkyselyt, ympäristön arviointi, kuvallinen ilmaisu, sadutus, vertaisryhmät

Mihin lapset haluavat vaikuttaa?

"Ainakin siihen mitä hankitaan (kouluun). Esim. sohvat jotka hankittiin olivat vähän aikaa käytävässä ja nyt niistä suurin osa on openhuonees" (alakoululainen)

"Lapset voisivat päättää asioista ja järjestää mukavia tapahtumia (meidän koulussa lasten päättäminen on jo aika hyvässä mallissa)" (alakoululainen)

"Olisi kiva saada joskus luottamustehtäviä" (alakoululainen)

"Kaikkeen. Oppilailla ei ole juurikaan sananvaltaa missään asioissa vaan opettajat päättävät kaiken oppilaitten mielipiteistä huolimatta" (yläkoululainen)

Lapset ja nuoret haluavat vaikuttaa

- *"Haluaisin, että me nuoret itse voisimme kertoa, mikä meitä risoo tai vaivaa tai mistä olemme onnellisia. Aikuiset eivät kuuntele tarpeeksi vakavasti, vaikka sanottavaa olisikin"*
- *"Haluaisin olla mukana päättämässä, mitä harrastuspaikkoja rakennetaan tänne"*
- *"Ei kannattaisi päättää lasten asioita ilman lapsia, ettei tehdä huonoja juttuja!"*
- *"Haluaisin vaikuttaa siihen mitä tehdään käsityötunnilla koska opettaja aina päättää mitä tehdään"*

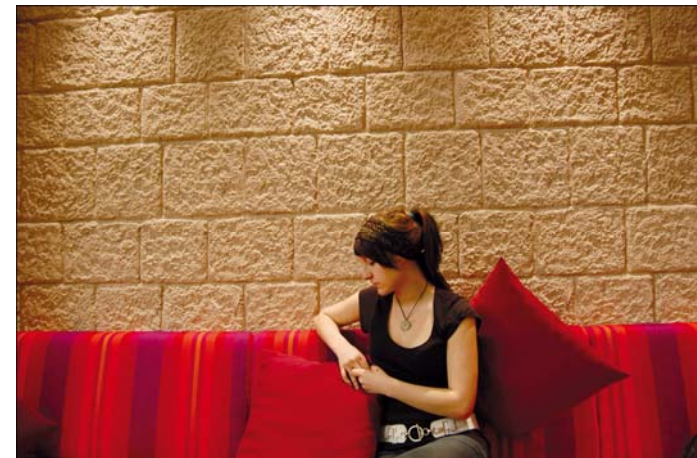
Lasten osallistumisen esteitä

- aikuisten kiire ja vuorovaikutustaitojen puutteet
 - taitoja tarvitaan myös kunnan teknisessä toimessa
 - päättäjien taidot
 - perehtyminen lapselle ominaiseen ilmaisuun ja tapaan toimia
- ennakkokäsitykset lapsista ja heidän tietonsa laadusta
 - ”aikuinen tietää aina paremmin, mitä lapsi tarvitsee”
 - tulee kysyä lapsilta myös suoraan
 - arvon antamista lasten omalle tärkeysjärjestykselle
- epäily, että lapsen oikeuksien korostaminen murentaa aikuisten auktoriteettia tai siirtää valtaa ”väärin käsiin”
 - kasvattajalla ja päättäjällä on vastuunsa
 - tavoitteena ei ole ”vallansiirto” vaan suhtautuminen kunnioittavasti ja arvostavasti lapsen mielipiteeseen
 - annetaan palautetta lapsille

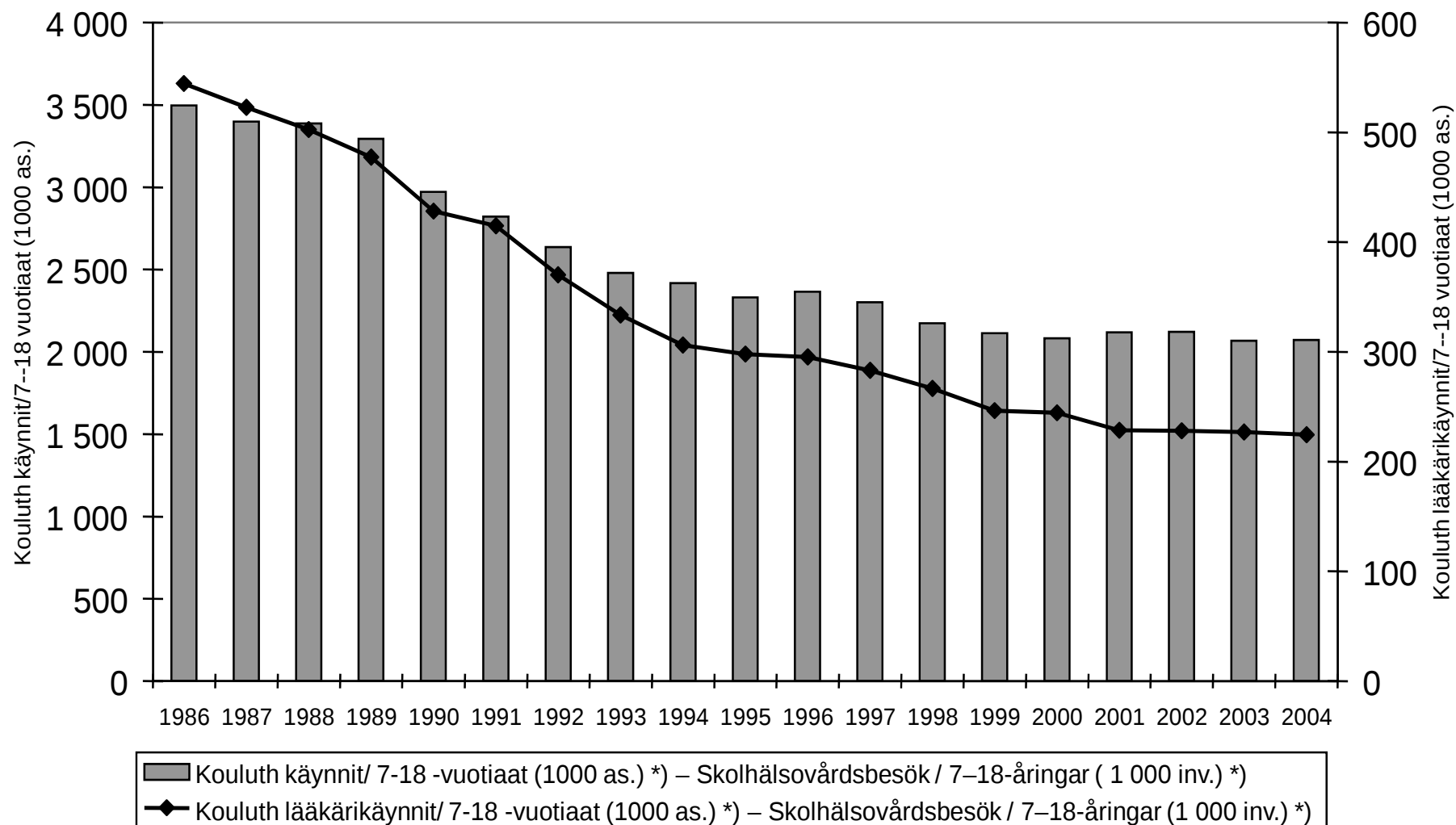

5. Ehkäisevien palveluiden vahvistaminen

- 1990-luvun lamaan kunnat reagoivat karsimalla lasten ja perheiden pahoinvointia ehkäiseviä palveluita
- kustannukset nyt voimakkaassa kasvussa korjaavissa erityispalveluissa lastensuojelussa ja lastenpsykiatriassa
- neuvola, kouluterveydenhuolto ja muu oppilashuolto, nuorisotyö, harrastukset, iltapäivätoiminta, kerhot, avoin päiväkotitoiminta, lapsiperheiden kotipalvelu
- vanhemmille tuki ajoissa heidän ongelmiinsa sekä (erokiistat, mielenterveysongelmat, väkivalta, alkoholinkäyttö)

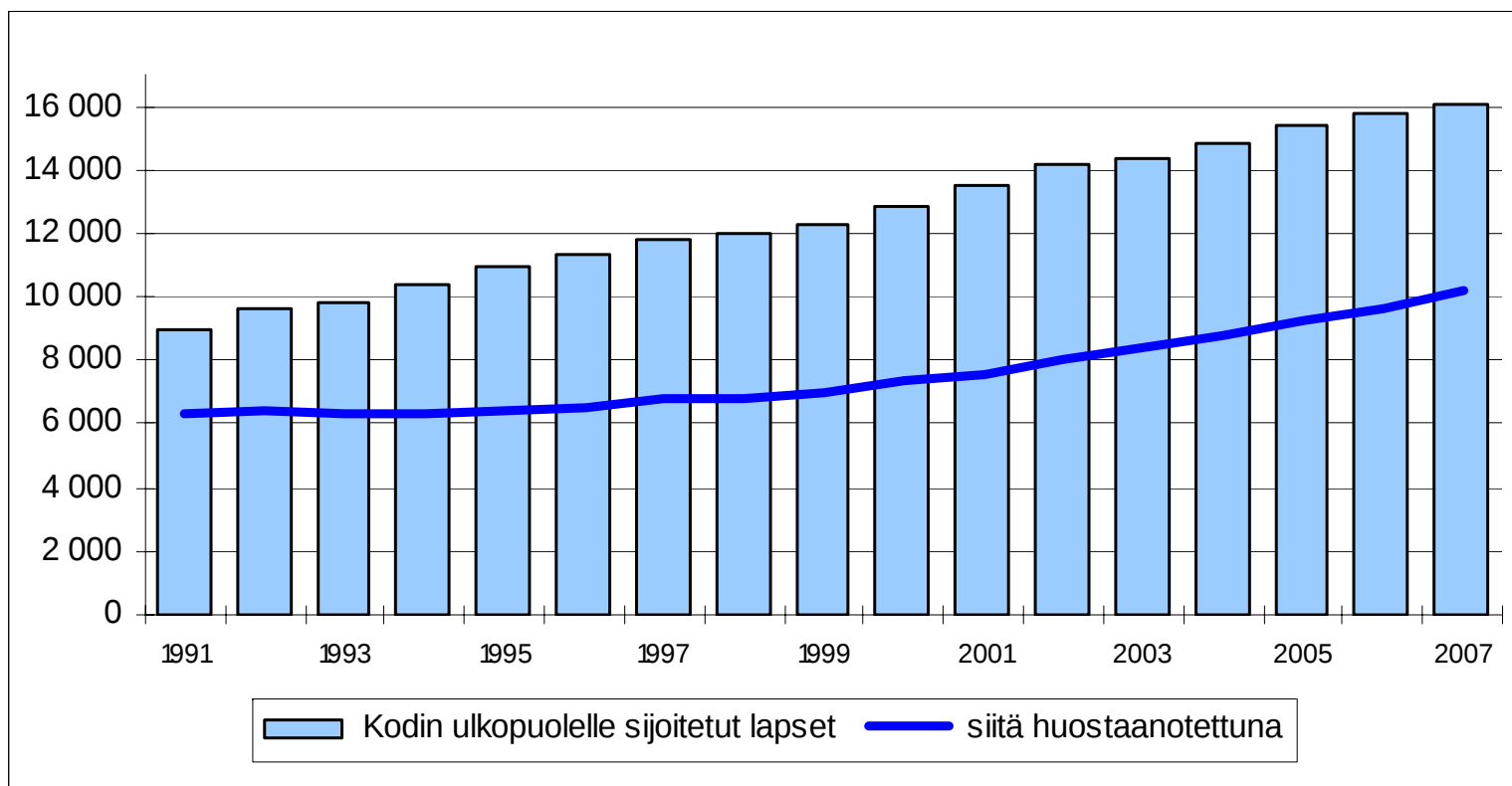

Kouluterveydenhuollon käynnit vuosina 1986-2004

Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset (runsas 1 % ikäluokasta)

6. Enemmän leikkiä ja vähemmän suorittamista

- Lapsen mielenterveyttä suojaavat luovuus ja leikki
- Lapsella on oikeus olla lapsi riittävän pitkään ja rauhassa
- Tilaa vapaalle leikille ja liikkumiselle yhdyskuntasuunnittelussa
- Parempaa harrastusten, lastenkulttuurin ja taideopetuksen tas-arvoa
- Lisää taito- ja taide aineita kouluun
- Mutta samalla varottava liian suorituspainotteisia harrastustavoitteita

Lasten mielipiteitä harrastuksista

"Ympäristö on turvallinen ja puhdas. Urheilupaikkoja on riittävästi. Pururatoja on tarpeeksi. Mihinkään harrastukseen ei ole pitkä matka ja harrastuksia on riittävästi. Lähelläni asuu riittävästi kavereita."
(alakoululainen)

Ei olisi niin paljon harkkoja. Olis vaikka vaan kaksi kertaa viikossa. Että näkisi kavereita. (alakoululainen)

Että judossa olisi enemmän leikkejä" (alakoululainen)

Haluaisin että olisi joku kerho missä tehtäis kaikenlaista kivaa"(alakoululainen)

Lasten hyvinvointisuunnitelma kunnassa (Lastensuojelulaki 12§)

- Kunnan tulee myös tehdä nelivuotiskausittain talousarvioon sidottu suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisestä ja lastensuojelun järjestämisestä.
- Lastensuojelun käsitteellä tarkoitetaan laissa sekä yksilö- ja perhekohtaista lastensuojelua että ehkäisevää lastensuojelua (esimerkiksi neuvola, koulun oppilashuolto, päivähoito, harrastukset, nuorisotyö).
- Suunnitelman hyväksyy valtuusto.

Parasta lapsuudessa

- Vapaus, huolettomuus, ei vastuuta
- Ei rahahuolia, verojen ja laskujen maksamista
- Ei tarvitse käydä töissä
- Saa leikkiä ja pelata
- Saa olla lapsi/nuori
- On aikaa kavereille
- Elämä on vielä edessäpäin

Parasta lapsuudessa

*"Ei tarvitse huolehtia muista eikä kantaa vastuuta. Saa vain olla kavereiden kanssa ja pitää hauskaa. Ei tarvitse rahoittaa mitään."
(alakoululainen)*

*"Ei tarvitse itse vielä päättää kaikista vaikeammista asioista."
(yläkoululainen)*

*"Elämä on vielä edessä. Voi kokea paljon."
(yläkoululainen)*

LAPSIASIAVALTUUTETTU

Kiitos!

- valokuvat
- Porin ja
Satakunnan
lastenkulttuuri
verkosto
"Vähäx valottaa"-
festivaali
- Sekä Pekka
Antikainen:
saamelaislasten
kulttuuritapahtuma
2008

